

УДК 347.65

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-46-2-124-134>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОСУДДЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Капліна Г.

PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT IN ELECTRONIC JUSTICE AT MODERN CONDITIONS

Kaplina H.

Стаття присвячена аналізу деяких проблем розвитку електронного правосуддя в Україні на сучасному етапі з урахуванням реалій військового стану. Поставлені питання щодо переосмислення суті та ролі електронного судочинства, електронного суду та подальшої трансформації й цифровізації системи судочинства з урахуванням реалій війни в країні і потреб прогресу щодо цифрового розвитку правосуддя.

Розкриті проблемні питання функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, її вже діючих модулів Електронний кабінет, Електронний суд та сервіс відеоконференцв'язку.

Встановлено, що держава повинна змінити підхід до встановлення ліцензійних програм на робочих місцях та серверному обладнанні судової влади. Це питання напряму пов'язане з безпекою та збереженням персональних даних й ідентифікаційної інформації учасників цивільних судових процесів.

Розглянута та обгрунтована можливість внесення змін в законодавство щодо впровадження в сучасних умовах військового стану дистанційного судового засідання без присутності суддів та секретарів судового засідання в будівлі суду.

Здійснено аналіз ризиків та переваг використання штучного інтелекту для розвитку електронного судочинства. Вказано, що дотримання засадничих завдань справедливого судового розгляду та принципів процесуального права може стати проблемою формалізації для штучного інтелекту при відхиленні від звичайних юридичних умов. Виокремлені пропозиції задля безпечного втілення технологій та програм в судові процеси.

***Ключові слова:** електронне правосуддя, цифровий розвиток правосуддя, онлайн правосуддя, електронне судочинство, електронний кабінет, ЄСІТС, дистанційне судове засідання, штучний інтелект*

Постановка проблеми. Україна знаходиться у стані війни вже практично два роки. Але знаходження країни у військовому стані не означає, що припиняється судовий захист цивільних прав і свобод незалежним судом. Так, можливі обмеження конституційних прав і свобод, але судова система продовжує працювати навіть в умовах збройної агресії [1]. І це є запорукою функціонування всієї системи державної

влади як гаранта прав та свобод людини та громадянина.

Умови воєнного стану також викликали складнощі з безпосереднім відвідуванням судових засідань. В будинках судів знаходиться небезпечно, укриття ненадійні, може зникати світло. Тому запроваджується можливість здійснення судового засідання дистанційно, проведення відео конференц-зв'язку, вносяться зміни до процесуальних

кодексів. Також ситуація з внутрішньо переміщеними особами, кількість яких істотно збільшилась і вони перебувають поза межами місця свого постійного проживання або за кордоном, спонукає до розв'язання проблем встановлення юридичних фактів та звернення внутрішньо переміщених осіб до суду за місцем фактичного перебування з використанням дистанційних або електронних засобів судочинства.

Дуже стрімким поштовхом для розвитку онлайн процедур в судочинстві стала епідемія COVID-19. Немоżliвість забезпечити фізичну присутність учасників судового процесу поряд з потребами розв'язання цивільних та господарських спорів потребувала застосування інформаційних технологій, які, до речі вже достатньо були розвинені в інших сферах громадського життя.

Про "нагальну необхідність запровадження повноцінного електронного чи онлайн-суду, який забезпечить людям ефективний доступ до правосуддя, швидкий та зручний механізм розгляду справ під час війни" говорять й самі судді [2]. Існуюче цивільне процесуальне законодавство не в змозі задовольнити ті завдання, які треба виконувати для досягнення цілей оптимального руху розвитку судових процесів. Тому постало питання на сьогоднішній час щодо переосмислення суті та ролі електронного судочинства, електронного суду та подальшої трансформації й цифровізації системи судочинства з урахуванням реалій війни в країні і потреб прогресу щодо цифрового розвитку правосуддя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями правових аспектів електронного судочинства та розвитку онлайн технологій в правосудді сьогодні приділяють увагу все більше правників. Сьогодні важко знайти науковця або

практика-юриста, які не пишуть про цифровізацію, електронний суд, судові процеси онлайн, використання штучного інтелекту в судочинстві. Отож питання достатньо досліджене. Цим займалися такі вчені як О. В. Бринцев, Н. І. Логінова, І. В. Камінська, Н. В. Кушакова-Костицька, П. В. Цимбал, І. Ізарова, Г. В. Татаренко та інші. Якщо говоримо про розвиток онлайн технології в юриспруденції, то неможливо не згадати праці Річарда Саскінда, професора Оксфордського університету: «The Future of Law», «Transforming the Law» та «The End of Lawyers?», в яких він говорить про майбутнє юридичної професії, онлайнове правосуддя, віртуальні суди. Є логічним, що з боку практичних працівників, суддів, законодавців ця тема привертає увагу. Так, суддя Касаційного господарського суду О. Кибенко в своїй недавній публікації дуже вдало окреслила майбутнє онлайн-судів в Україні [2] і запропонувала практичні кроки в цьому напрямі. В цілому можна сказати, що тема онлайн судочинства хоча й достатньо привертає увагу правників, але потребує подальшого скерування й обговорення.

Сучасний стан законодавства та ступінь наукової розробки теми онлайн судочинства дозволяють окреслити важливі напрямки, в яких ведуться наукові розвідки. Це по-перше, невичерпний перелік інформаційних ресурсів та засобів зберігання інформації, які визнаються допустимими доказами в процесі (електронні докази). По-друге, це можливості комунікації між учасниками процесу у віртуальних, дистанційних форматах. По-третє, це можливості вчиняти будь-які процесуальні дії в електронному вигляді та використання штучного інтелекту в онлайн судочинстві. Дослідження правників підкреслюють, що використання онлайн-судочинства може поліпшити ефективність судових процесів та зробити їх більш

доступними для громадян. Акцент в наукових працях робиться на важливості гармонізації правового середовища: Міжнародний досвід показує, що для успішного впровадження онлайн судочинства важливо створити чітке правове середовище та стандарти. Деякі дослідження визначають значення забезпечення участі громадськості в судових процесах, навіть у віртуальному форматі.

Метою дослідження є аналіз стану розвитку електронних ресурсів судочинства та правового регулювання електронного цивільного судочинства і викладення позиції щодо способів вирішення проблем, що виникають в процесі активного розвитку електронного та онлайн судочинства в Україні в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток електронного судочинства в Україні розпочався одночасно з впровадженням інформаційних технологій в усі сфери діяльності держави. Електронний суд є складовою електронного урядування та електронної демократії – складної багаторівневої системи, яка з самого початку була покликана зробити життя громадянина в Україні комфортним та безпечним шляхом надання комплексу електронних послуг. Особливо, як демонструє практика, дієздатність електронних та онлайн ресурсів держави стає важливою в критичних умовах життєдіяльності – пандемія, війна тощо. Причому в зв'язку з особливим характером процесуальних дій, їх нормуванням процесуальними кодексами, необхідності чіткого дотримання усталених принцип та процедурних правил судочинства, онлайн правосуддя як сфера судової влади потребує більш деталізованого й одночасно структурованого підходу. Дослідники також вважають, що це пов'язане із тим, що судовий процес і процесуальні документи відносно конкретної особи нерозривно пов'язані з

правом на повноцінне приватне життя, тому мають бути максимально захищені законом від розкриття й розголошення та найбільш безпечно переводитися в електронну та онлайн форму [3, с.297].

Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, яка затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, визначила головні завдання покращення доступу до правосуддя в сфері електронного судочинства. Це створення умов для активного впровадження інформаційних технологій у діяльність судів, органів та установ системи правосуддя, забезпечення автоматизації їх роботи, розвитку електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у сфері інформаційних технологій, його інтегрування у національну інфраструктуру електронного врядування[4]. В Стратегії акцентовано, що вона формує тільки основні напрями сталого розвитку правосуддя, враховуючи при цьому закордонні практики, які визнані міжнародним товариством як найкращі. Щодо деталізації задач та способів досягнення результатів, то передбачено прийняття Плану дій щодо реалізації стратегії з громадським обговоренням та залученням експертів. Також стратегія прямо вказала на необхідність розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження учасників процесу, а також самого суду. Необхідним завданням Стратегія поставила удосконалення вебпорталу судової влади України та інших сервісів електронного судочинства. Таким чином, документ окреслив головні кроки для динаміки онлайн правосуддя.

Правове регулювання функціонування електронного судочинства започатковано низкою норм Цивільного процесуального кодексу України (ЦПКУ) і Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Базою для

здійснення електронного судочинства є Єдина судова інформаційно-комунікаційна система (ЄСІТС), відносно якої в статті 14 ЦПКУ вказано, що як така вона існує в судах, і всі процесуальні документи – позовні заяви, скарги та інші, що можуть бути предметом судового розгляду, реєструються в день їх надходження[5]. Аналіз частини 4 статті 14 ЦПКУ дозволяє виокремити такі напрями функціонування ЄСІТС : 1).обмін документами в електронній формі між учасниками процесу та надсилання документів судом учасникам; 2). фіксація судового процесу і 3). проведення відео конференц зв'язку(ВКЗ). Відзначимо, що такі виокремлені функції реалізуються за допомогою окремих модулів електронної системи у вигляді поєднання веб-ресурсів, інтерфейсів, баз даних. Повноцінно вже працюють три модулі ЄСІТС – Електронний кабінет, Електронний суд, сервіс відеоконференц зв'язку(ВКЗ). Таким чином, сьогодні вже можна подати позов, сплатити судовий збір, прийняти участь в судовому засіданні, отримати судову повістку або судові рішення безпосередньо через модулі ЄСІТС.

Повне функціонування ЄСІТС передбачене Законом «Про судоустрій і статус суддів». Закон доповнено статтею 15-1, згідно з якою «У судах, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Державній судовій адміністрації України, їх органах та підрозділах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система»[6]. 26 травня 2021 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи».

Відповідно до закону, створення функціоналу Єдиної судової інформаційно-

телекомунікаційної системи здійснюється поетапно. На сьогодні вже працюють модулі (підсистеми) електронного кабінету, електронного суду та сервіс відеоконференц зв'язку. Розробка інших модулів триває. І є проблеми затримки введення інших модулів. Так, першого жовтня 2023 року ДСА України повинно було у встановленому порядку опублікувати оголошення про створення та забезпечення функціонування ЄСІТС у складі: Підсистема електронного документообігу; Підсистема "Електронний архів"; Модуль автоматизованого розподілу справ; Підсистема "Автоматизована взаємодія з іншими автоматизованими системами". Цього не сталося. Тобто маємо ситуацію з гальмуванням динаміки ЄСІТС.

Вищою Радою правосуддя прийняте Положення, в якому визначено основні терміни, пов'язані з ЄСІТС [9]. Так само й дефініція самої системи дана в Положенні, де ЄСІТС визначено як «сукупність інформаційних та телекомунікаційних підсистем (модулів), які забезпечують автоматизацію ... процесів діяльності судів, органів та установ в системі правосуддя» [7]. До таких процесів, які підлягають автоматизації, віднесено автоматизований розподіл справ, фіксація судового процесу, звітність оперативна та аналітична, допомога суддям та працівникам суду інформаційна, автоматизація обробки різноманітних запитів та потреб користувачів тощо [7]. Тобто система ЄСІТС в майбутньому повинна забезпечити комунікаціями та функціями збереження, обміну документами, ведення реєстрів та порталу всю судову систему в державі. Також запланована взаємодія ЄСІТС з інформаційними системами органів та установ у системі правосуддя, органів правопорядку, Міністерства юстиції України та Національної асоціації адвокатів України.

Зауважимо, що в межах поступового розвитку електронного судочинства вже здійснено ряд заходів щодо оновлення технічних засобів (персональних комп'ютерів, серверного обладнання, мережевого обладнання, оргтехніки, тощо). Але в реалізації подальшого поступу в розвитку ЄСІТС сьогодні наявні проблеми. Так, наприклад, Державна судова адміністрація України відмічає, що приблизно 50% персональних комп'ютерів не забезпечені ліцензійним програмним забезпеченням операційних систем, а легальні пакети офісного програмного забезпечення встановлені лише на 26% робочих місць[9]. Тобто функціонування передової системи електронного судочинства відбувається з використанням піратського програмного забезпечення. Це є нонсенс. Тому вважаємо, що державна судова адміністрація повинна змінити підхід до встановлення ліцензійних програм на робочих місцях та серверному обладнанні судової влади. Тим більш, що це питання напряму пов'язане з безпекою та збереженням персональних даних й інформації учасників цивільних процесів.

Сьогодні вже є усталеним процес використання відеоконференцз'язку як окремого модуля ЄСІТС. Проведення судових засідань в умовах, коли учасники знаходяться за межами будівлі суду, є найбільш виправданим з точки зору безпеки та в умовах війни. Такі дистанційні засідання регламентовані нормативно. При цьому суд і суддя повинні знаходитися безпосередньо в залі судових засідань. Враховуючи, що це живі люди і їх життя піддається загрозі в військовий час (повітряні тривоги, обстріли тощо), в судовому середовищі просувається думка щодо можливості проведення суддею засідання дистанційно, за межами будівлі суду. Такий концепт щодо можливості онлайн-розгляду окремих категорій справ без фізичної присутності осіб-учасників

процесу та самого суду, простежується і в Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, на яку ми вже посилалися[4]. Вважаємо, що з урахуванням реалій нашого життя, на період збройної агресії, коли є триваюча загроза повітряних тривог, відключення електропостачання та блекауту, можливо було б допустити проведення судових засідань засобами відеоконференцз'язку при умові присутності судді поза зали судових засідань. Таке рішення, по-перше, буде гуманним по відношенню до суддівського корпусу. По-друге, це буде відповідати сучасним тенденціям розвитку гнучкості трудових відносин. В якості експерименту можливо було б допустити таке нововведення для судів, розташованих в областях і на територіях, де особливо неспокійно з точки зору військової безпеки. За таких умов необхідно, щоб судді, секретарі мали особистий комп'ютер, який при використанні для участі у дистанційному засіданні може забезпечити кібербезпеку, фіксування засідань тощо. І якщо суддя в змозі сам себе забезпечити таким девайсом, то інші працівники повинні отримати таку перевірену техніку, і це потребуватиме певних затрат держави. Щодо підтвердження особи, то вже існує усталений спосіб – через кваліфікований електронний підпис, через додаток Дія або з використанням документів, що посвідчують особу.

Підкреслюємо, що для суддів дистанційна участь можлива за обставин військового стану, що зумовлює загрозу життю та здоров'ю. Умовами такої дистанційності є наявність всіх матеріалів справи в електронному вигляді, технічні засоби здійснюють відеозапис та трансляцію в інтернет. І ведення протоколу, і складення та вручення судових рішень теж вимагатиметься в електронній формі. Тож при умові дотримання запропонованих правил

вважаємо можливим започаткування проведення судових засідань повністю в такому дистанційному онлайн режимі.

Для забезпечення справедливості та правової визначеності є важливим дотримання базових принципів судочинства у дистанційному судовому процесі. Дистанційні технології можуть сприяти зручності та доступності, але важливо враховувати кілька ключових принципів: право на відкрите слухання як забезпечення можливості для громадськості, сторін та інших зацікавлених осіб брати участь у судових слуханнях чи мати доступ до записів; право на захист як гарантування можливості для сторін представляти свої інтереси та взаємодіяти з судом у відповідний спосіб; право на адекватний строковий розгляд як забезпечення ефективності процесу, уникаючи неприпустимо довгих затримок; гарантування, що особисті дані та інша конфіденційна інформація залишаються захищеними і забезпечення сторонам можливості оскарження рішень та звернення за правовою допомогою.

Можна зробити проміжний підсумовуючий висновок. Не погоджуючись з Н. В. Кушаковою -Костицькою, яка стверджує, що ера «електронного правосуддя» в Україні – ще віддалена перспектива», доведено, що електронне правосуддя знаходиться на шляху активного розвитку в Україні [10,с.107]. При цьому, повністю підтримуємо думку того ж автора, що «перші кроки у створенні електронного судочинства зроблені, і невдовзі електронні новації замінять паперову рутину та суттєво полегшать звернення громадян до суду, з одного боку, та зроблять діяльність вітчизняних судів менш корумпованою і більш ефективною – з іншого» [10, с. 107].

Треба вказати, що аналіз нормативного та наукового матеріалу дає можливість зробити висновок, що термінологія типу -

Електронний суд, електронне правосуддя, онлайн судочинство - використовується у декількох значеннях. По-перше, це підсистема, окремий модуль Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, який дає можливість учасникам справи подавати процесуальні документи, обмінюватись інформацією, зберігати та отримувати документи тощо. Саме в такому вузькому розумінні трактує ці терміни наше законодавство та правозастосовча практика. Безперечно, що треба і далі розробляти і відкривати нові електронні сервіси, реєстри та модулі.

Але науковці стверджують, що треба визначати поняття електронного суду ширше. Так, за думкою О. В. Бринцева, «у широкому розумінні «електронний суд» як елемент інформаційного суспільства – це самостійна унікальна форма судового процесу, заснованого на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі»[12]. Ми солідарні з дослідницькою думкою авторів монографії під редакцією Стріжкової А.В., які зауважують, що створення системи електронного документообігу між судами та учасниками спорів і подання і зберігання процесуальних документів – а ці функції виконують модуль Електронний суд та інші модулі ЄСІТС, є тільки *етапом* становлення електронного судочинства, але не охоплює поняття в цілому [13,с.110]. Дійсно, сьогодні беззаперечно простежуються подальші шляхи впровадження онлайн технологій у цивільне судочинство. Можна говорити про такі новітні технології як big data, штучний інтелект, автоматизоване складання документів, онлайн правосуддя. На зараз в Україні вже активно працюють онлайн-конструктори правочинів, аналітичні онлайн-платформи, смарт-офіси правових фірм, чат-боти та мобільні додатки для правових

послуг. Розробляються окремі програмні модулі, які можуть спрогнозувати, яким буде судове рішення. Дійсно, якщо подивитись на реєстр судових рішень, то вони вже об'єднані по групах за типовими критеріями: по видам проваджень(окреме, позовне, наказне) і по різновидам спорів. Таке об'єднання в групи стало можливим тому, що маємо схожість процесуальних документів, позовних та інших заяв, судових рішень і законодавства. Узагальнення і процес прийняття рішення в такому випадку стає завданням комп'ютерних технологій та штучного інтелекту. Ось тут і з'являться роботи-судді та програми-асистенти судових засідань. Вбачаємо саме в такому розвитку онлайн процесу майбутнє українського правосуддя.

Прикладом руху в напрямку використання в судових процесах досягнень штучного інтелекту можуть слугувати проекти та платформи, які створені в Україні за допомогою та при підтримці міжнародних організацій-донорів. Наприклад, аналітичний сервіс «Суд на долоні» для пошуку, дослідження та візуалізації судових рішень [14]. Портал містить дані, які інтегровані з даними Єдиного державного реєстру судових рішень, інших відкритих реєстрів. Особливий інтерес представляє інструмент інтерфейсу, який отримав назву WINCOURT, є аналізатором судових документів, дає можливість завантажити позов, відзив на позов, апеляційну скаргу, судове рішення або будь-який інший документ та отримати підсумований документ з виділеними головними даними (судді, інші учасники судового процесу, законодавство, грошові зобов'язання тощо) і статистикою відносно аналогічних судових рішень. Також сервіс дозволить отримати прогнозований (але не гарантований) результат судового рішення на підставі всієї отриманої інформації, рекомендації щодо відповідного законодавства та перелік адвокатів, які брали

участь у схожих справах. WINCOURT як прообраз штучного інтелекту аналізує тексти схожих за змістом до завантаженого тексту судових рішень.

Треба додати, що розробка таких систем прогнозування судових рішень, аналогічних WINCOURT, є однією з головних тенденцій, що виникає в аспекті використання штучного інтелекту в онлайн судочинстві. Такі системи, що генерують прогноз прийняття певного результату в конкретній справі на основі узагальнення вже існуючої практики, вже сьогодні можуть стати в нагоді суддям та сторонам процесу, адвокатам.

Використання штучного інтелекту у судовому процесі може включати автоматизацію рутинних завдань, аналіз великих обсягів даних та навіть прийняття рішень на підтримку суддів. Це може сприяти ефективності, швидкості та об'єктивності судових вирішень. Однак, треба аналізувати та попереджати про ризики та небезпеки, які можуть з'явитися з часом.

Судове рішення, яке створено за допомогою штучного інтелекту, може виникнути після автоматизованого аналізу правових питань, перегляду судових документів, та врахування попередніх рішень. Штучний інтелект може виявляти закономірності та аналізувати великі обсяги даних, що допомагає у формуванні обґрунтованих рішень. Проте, важливо пам'ятати, що використання штучного інтелекту в судових процесах повинно бути супроводжене відповідними нормами, етичними стандартами та можливістю людського втручання у випадках, де це необхідно. Забезпечення прозорості та можливості оскарження таких рішень є важливими аспектами при використанні штучного інтелекту в судових системах.

Науковці, які досліджують можливості імплементації штучного інтелекту для онлайн судочинства, акцентують увагу на можливості

ризика, пов'язані з порушенням або недотриманням основних принципів правосуддя [15]. По-перше, штучний інтелект – це комп'ютерні програми, в яких закладені алгоритми та правила, що є непрозорими та незрозумілими для користувача. Як саме приймається судові рішення? Це питання буде непрозорим для кінцевого бенефіціара. Також технічні помилки та збої, хакерські атаки зможуть змінити результат, і якщо це відбудеться технічно сховано, то ми отримаємо незаконне з точки зору права судові рішення.

По-друге, існує ризик, що в результаті автоматизованого процесу вирішення може виникнути відмова від відповідальності з боку системи чи її розробників. По-третє, штучний інтелект може бути неправильно використаний або використовуватися з неетичними цілями, що породжує етичні питання. Тому задля зменшення цих ризиків важливо ретельно проектувати, розробляти та впроваджувати системи штучного інтелекту, а також розвивати правові, етичні та технічні норми, що регулюють їхнє використання в правосудді.

Для прикладу можна продемонструвати як можливий варіант порушення або недотримання права на справедливий судовий розгляд як основної засади цивільного судочинства з використанням штучного інтелекту. Як відомо, поняття справедливості є в значній мірі філософським, таким, що не піддається чіткому вимірюванню, світоглядним для кожного судді як особистості. Задля гармонізованого та уніфікованого використання таких каучукових понять в правовій практиці застосовують узагальнення, надання рекомендацій, роз'яснення, викладення правових позицій для суддів. Однак головними чинниками і гарантіями цього права все ж залишаються моральність та етична поведінка суддівського

корпусу, розуміння реальних ситуацій, які можуть бути нестандартними, нетрадиційними, пов'язаними із такими загрозами як пандемія, війна. Програми штучного інтелекту, які можуть формувати судові рішення, не мають таких характеристик, їх здатність укладати рішення базується на машинних технологіях і накопиченій статистиці. Тому не варто очікувати від штучного інтелекту прийняття справедливого рішення в нестандартній ситуації, коли треба відійти від норми закону і застосувати, наприклад, загальний принцип верховенства права, або принцип матеріального права - справедливості, добросовісності й розумності. Все наведене говорить про те, що застосування в правосудді технологій штучного інтелекту несе в себе ризики й потребує осмислення суспільством щодо можливих наслідків такого застосування.

Висновки. На підставі проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки.

1. Розвиток електронного судочинства в Україні є стабільним та динамічним процесом. Незважаючи на недоліки технічного плану, функціонування ЄСІТС та складових модулів Електронний суд, Електронний кабінет та сервіс відеоконференцзв'язку дозволяють говорити про рух національного судочинства до прозорого та ефективного онлайн правосуддя.

2. Надання суддям та іншим учасникам процесу можливості брати участь у судовому засіданні дистанційно є давно назрілим рішенням. Але за умов, що будуть гарантовані кібербезпека й захист персональних ідентифікаційних даних, дотримання прав учасників судового розгляду.

3. Розвиток електронних послуг, модулів та сервісів ЄСІТС треба комбінувати та поєднувати, підтримувати напрямок руху до створення повноцінного онлайн

судочинства з використанням штучного інтелекту та найбільш повної автоматизації судового процесу.

4. Поряд з позитивним ефектом від використання штучного інтелекту в судовій системі, треба розуміти ризики та негативні наслідки такого процесу, коли штучний інтелект може бути неправильно використаний або використовуватися з неетичними цілями. Тому задля зменшення цих ризиків важливо ретельно проектувати, розробляти та впроваджувати системи штучного інтелекту, а також розвивати правові, етичні та технічні норми, що регулюють їхнє використання в правосудді.

Література:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану. Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX. /Верховна Рада України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2136-20#Text/> (дата звернення 20.11.2023р)
2. Кибенко О. Майбутнє онлайн-судів в Україні: оцифровування наявних процесів чи цифрова трансформація правосуддя? /<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/maybutne-onlaynsudiv-v-ukrayini-ocifrovuvannya-nayavnih-procesiv-chi-cifrova-transformaciya-pravosud.html3> (дата звернення 20.11.2023р)
3. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет : монографія / [А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова, В. С. Мілаш та ін.] ; за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. – Харків : Право, 2016. – 360 с.
4. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки. Указ Президента України/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення 20.11.2023р)
5. Цивільний процесуальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 18 березня 2004 року № 1618-IV/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#w1_275 (дата звернення 20.11.2023р)
6. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від [/https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1402-19#w1_2](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1402-19#w1_2) (дата звернення 20.11.2023р.)
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи/ Відомості Верховної Ради.- 2021.- № 27.- ст.232.
8. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Затверджене Рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 №1845/0/15-21/<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
9. Наказ ДСА України від 14.06.2022 № 178 «Про затвердження галузевої Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи на 2022-2024 роки»/ URL:https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/esits/178_2022_june_06 (дата звернення 20.11.2023р)
10. Кушакова-Костицька Н. В. Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід / Н. В. Кушакова-Костицька // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 103–109.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами. Закон України від 29.06.2023р/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#n294> (дата звернення 20.11.2023р)
12. "Електронний суд" в Україні. Досвід та перспективи [Текст] : монографія / О. В. Бринцев ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ прав. забезпечення інновац. розвитку. - Харків : Право, 2016. - 71 с.
13. Правове забезпечення віртуалізації інфраструктури національної економіки України : монографія / [О. В. Шаповалова, Л. С. Шевченко, А. В. Стріжкова та ін.] ; за ред. С. В. Глібка, А. В. Стріжкової. – Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2019. – 184 с.

14. Суд на долоні. Аналітичний інструмент для пошуку, дослідження та візуалізації судових рішень. / <https://conp.com.ua/> (дата звернення 20.11.2023р)

15. Белов Д.М., Белова М.В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 78 (2). Ч. 2. 2023. С. 315–320.

References:

1. Pro orhanizatsiiu trudovykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu . Zakon Ukrainy vid 15 bereznia 2022 roku № 2136-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2136-20#Text/>

2. Kybenko O. Maibutnie onlain-sudiv v Ukraini: otsyrovuvannia naiavnykh protsesiv chy tsyfrova transformatsiia pravosuddia? / <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/maybutne-onlaynsudiv-v-ukrayini-ocifrovuvannya-nayavnih-procesiv-chi-cifrova-transformaciya-pravosud.html>

3. Pravove rehuliuвання vidnosyn u merezhi Internet : monohrafiia / [A. P. Hetman, Yu. Ye. Atamanova, V. S. Milash ta in.] ; za red. S. V. Hlibka, K. V. Yefremovoi. – Kharkiv : Pravo, 2016. – 360 s.

4. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks № 1618-IV/ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15?find=1&text=%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD#w1_27_5

5. Pro sudoustrii i status suddiv / https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1402-19?find=1&text=%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE#w1_2

6. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia poetapnoho vprovadzhenia Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy/ Vidomosti Verkhovnoi Rady.- 2021.- № 27.- st.232.

7. Polozhennia pro poriadok funktsionuvannia okremykh pidsystem (moduliv) Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy . Zatverdzhene Rishenniam Vyschoi rady pravosuddia vid 17.08.2021 №1845/0/15-21/<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>

8. Nakaz DSA Ukrainy vid 14.06.2022 № 178 «Pro zatverdzhennia haluzevoi Prohramy informatyzatsii mistsevykh ta apeliatsiinykh sudiv i proektu pobudovy Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy na 2022-2024 roku»/ https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/esits/178_2022_june_06

9. Kushakova-Kostytska N. V. Elektronne pravosuddia: ukrainski realii ta zarubizhnyi dosvid / N. V. Kushakova-Kostytska // Yurydychni chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. – 2013. – № 1. – S. 103–109.

10. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo oboviazkovoї reiestratsii ta vykorystannia elektronnykh kabinetiv v Yedynii sudovii informatsiino-telekomunikatsiinii systemi abo yii okremii pidsystemi (moduli), shcho zabezpechuie obmin dokumentamy. Zakon Ukrainy vid 29.06.2023r/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#n294>

11. "Elektronnyi sud" v Ukraini. Dosvid ta perspektyvy [Tekst] : monohrafiia / O. V. Bryntsev ; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy, NDI prav. zabezpechennia innovats. rozvytku. - Kharkiv : Pravo, 2016. - 71 s.

12. Pravove zabezpechennia virtualizatsii infrastruktury natsionalnoi ekonomiky Ukrainy : monohrafiia / [O. V. Shapovalova, L. S. Shevchenko, A. V. Strizhkova ta in.] ; za red. S. V. Hlibka, A. V. Strizhkovoї. – Kharkiv : NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy, 2019. – 184 s.

13. Pravove zabezpechennia virtualizatsii infrastruktury natsionalnoi ekonomiky Ukrainy : monohrafiia / [O. V. Shapovalova, L. S. Shevchenko, A. V. Strizhkova ta in.] ; za red. S. V. Hlibka, A. V. Strizhkovoї. – Kharkiv : NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy, 2019. – 184 s.

14. Суд на долоні. Аналітичний інструмент для пошуку, дослідження та візуалізації судових рішень. / <https://conp.com.ua/> (дата звернення 20.11.2023р)

15. Bielov D.M., Bielova M.V. Shtuchnyi intelekt v sudochynstvi ta sudovykh rishenniakh, potentsial ta ryzyky. Naukovyi visnyk UzhNU. Seriia «Pravo». Vypusk 78 (2). Ch. 2. 2023. S. 315–320.

Kaplina H. Problems of the development in electronic justice at modern conditions

The article is devoted to the analysis of some problems of the development of electronic justice in Ukraine at the current stage, taking into account the realities of the martial law. Questions were raised regarding the rethinking of the essence and role of electronic justice, the electronic court and further transformation and digitalization of the justice system, taking into account the realities of the war in the country and the needs of progress regarding the digital development of justice.

Problematic issues of the functioning of the Unified Judicial Information and Communication System, its already operational modules Electronic Cabinet, Electronic Court and video conferencing service are revealed.

It was established that the state should change its approach to installing license programs at workplaces and server equipment of the judiciary. This issue is directly related to the security and preservation of personal data and identification information of participants in civil court proceedings.

Considered and substantiated possibility of introducing changes in the legislation regarding the

introduction of a remote court session without the presence of judges and secretaries of the court session in the courthouse in modern martial law conditions.

An analysis of the risks and advantages of using artificial intelligence for the development of electronic justice was carried out. It is indicated that compliance with the fundamental tasks of a fair trial and the principles of procedural law can become a problem for artificial intelligence when it deviates from the usual legal conditions. Selected proposals for the safe implementation of technologies and programs in court processes.

Key words: *e-justice, digital development of justice, online justice, e-judiciary, e-office, ECITS, remote court session, artificial intelligence*

Авторська довідка:

Капліна Галина Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

<https://orcid.org/0000-0001-78125987>

Стаття надійшла до редакції 11 листопада 2023 р.